

Vsebina

Prva knjiga: Porušeno Gradišče	9
Uvodna opazka: Mojca in sedem palčkov	11
1. Tovarna sladkarij	14
2. Socialistični piknik	26
3. Pojavi med letoma 1968 in 2022	31
4. Kolesje zgodovine (Ljubljana 1821–2025)	33
5. Nevidno delo	37
6. O Čehih in »véliki generaciji«	55
7. O narodni državi	58
8. Pripravljalni koraki (1987–1989)	73
9. Volitve in sestavljanje vlade	79
10. Etnični prepir ali demokratično gibanje?	85
11. Tuji državniki o reševanju jugoslovanske krize	89
12. <i>Brionska deklaracija</i>	93
13. Slovenska in nemška diplomacija	100
14. Evropa, Slovenci, zahodni Balkan in višegrajska četverica	105
 Druga knjiga: Osamosvojitve	111
1. Tri leta pozneje	113
2. Desnica in leвица	115
3. Kako zaustaviti škodljive politične težnje in premagati ovire	126
4. Leto 1988	134
5. Bavčarjev odbor za varstvo človekovih pravic	140
6. » <i>The perks</i> «	146
7. Slovensko-srbski odnosi	160
8. Vprašanje zanesljivosti »zgodnje« odločitve o ločitvi Slovenije od Jugoslavije	162
9. Hrvaški očitki o slovensko-srbski zaroti, konec/razpad Jugoslavije	166

10. Ministrstvo za zunanje zadeve	170
11. Troti	175
12. Polemike o Natu	177
13. Krčenje demokracije	182
14. Politične nagrade	184
15. <i>Vilenska izjava</i>	186
Tretja knjiga: Zunanja politika 2022–2025	187
1. Sopotniki	189
2. Petdeseta obletnica Helsinške sklepne listine, aktualno stanje v državi	197
3. Poskus z resničnostjo (esej o Tolstoju, Putinu, Ši Džinpingu in Tinetu Hribarju)	205
4. Dobri voditelji – opazke o politikih in intelektualcih	212
5. Kako lahko kvalificirana večina ogrozi prihodnost EU ...	223
6. Še ena nova zunanjepolitična strategija?	228
7. Odprto pismo državnemu vodstvu, kam plove slovenska varnostna in zunanja politika?	235
8. Prihodnost v Evropski uniji	238
9. Slovensko priznavanje Palestine	241
10. O vojni, vojski, miru in Sloveniji, predvsem pa o Rusiji	245
11. Diplomacija po koncu konca hladne vojne	247
12. Ugasli nasmeh zgodovine	255
13. Zapleti in paradoksi mirovništva	265
14. Intervju 2. januarja 2025	272
15. Je na Zahodu kaj novega?	281
16. Nič ne bo več tako, kot je bilo	287
17. Tako, kot je bilo, ali drugače?	292
18. Izhodišča za razprave Blejskega strateškega foruma o prihodnosti EU in vlogi Slovenije	298
19. Amerika in Evropa (ZDA–EU)	300
Četrta knjiga: Vlom	333
1. Vlom (2025)	335
2. Kdo, kaj, zakaj? Montirani proces v Slovenski Bistrici (1973)	341

3. Razčiščevanje na FSPN (danes FDV)	352
4. Moja doktorska disertacija in kanadska profesura (1976)	354
5. Udbovski terorizem na Koroškem in sploh obupna sedemdeseta leta prejšnjega stoletja	355
6. Pripombe k mojemu življenju	357
7. Danilo Türk	362
8. Eksplozivno leto 2003	366
9. <i>Vilenska izjava</i> (februar 2003)	368
10. Javier Solana na Brdu (13. marca 2003)	375
11. Referendum o članstvu Slovenije v EU in Natu	378
12. Evropska unija	381
13. Uspešni referendum ali (prosto po Kučanu) »drugo soglasje«	389
14. Po referendumu (24. marca 2003)	391
15. <i>Delo</i> proti Natu	401
16. Slovenska zavezništva	406
17. Diplomatska akademija (april 2003)	408
18. Podpisovanje v Atenah	423
19. Nova prestolnica Bruselj	426
20. Konvencija 2003	428
21. Sankt Peterburg (1. junija 2003)	434
22. Korupcija (3. julija 2003)	435
23. Türkovo pismo, predsedniški intervjuji	440
24. Danilo Türk, drugi del	445
25. Zbor za republiko, London, izključitev iz Ropove vlade (2004)	450
26. Washingtonska depeša	458
27. »Skenslani« (izbrisani) veleposlanik na Dunaju (2008) ...	461
28. Čaplje, galebi, kondorji, labodi, pelikani, pingvini, štorklje	468
29. Surovo in kuhano: posurovela družba in nagrajena kuhinja	471
30. Enodejanka	473

Pripis: Lustracija ali sprava	479
1. Ob koncu vojne	481
2. Prvi pogovori o lustraciji v Demosu	483
3. Kje je bil Demos, kje Jože Pučnik?	485
4. Leto 1988 in tako naprej	487
5. Lustracija	489
6. Sprava	495
7. Izjava SAZU o spravi	497
8. Izjava Evropskega parlamenta	498
9. Tuji opazovalci	502
 Imensko kazalo	 507

Uvodna opazka: Mojca in sedem palčkov

Ljubljana, pomlad 1990

Seja vlade je bila končana. Emil Milan Pintar ni vedel, ali naj odide brez besed, ali naj Peterletu reče nekaj, kar ga bo prizadelo. O Pintarjevi zahtevi, da bi hodil na seje vlade kot ministrski predsednik v senci, sploh nismo resno razpravljali. Rečeno je bilo, da tam nima kaj iskati, potem pa se je Peterle posvetil še pomembnejši neumestnosti, do nedavna nedotakljivemu portretu pokojnega poglavarja bivše države. Z nekaj delavci se je lotil snemanja Titove slike, ki mu je že predolgo visela nad glavo. Pospravil sem svoje mape in se poslovil od Bavčarja in Janše, ki so jima določili sedeža na skrajnem desnem koncu omizja. Dvorana, v kateri smo zasedali, je bila opazena s črnim lesom. Kmalu so jo pobelili (podobno kot lovsko sobo pri meni doma). V trenutku, ko sta notranji in obrambni minister zapirala svoja »atašéja«, se mi je zazdelo, da hodita na seje vlade z orožjem. Med vladnimi papirji se je zabliskalo nekaj kovinskega. Morda snemalna naprava?

Komaj izvoljenemu novemu predsedniku republike, ki so ga nekateri bližnji sodelavci in člani njihovih družin tupatam klicali stric in je uradoval v severnem krilu vladne palače (nekdanje banovine oziroma stavbe, ki se je v tistem trenutku še imenovala izvršni svet), sem bil obljubil, da se bom oglasil pri njem po seji vlade. Njegov kabinet je bil zaradi velikih oken in lestencev, ki so bili kot kristalne krošnje, trikrat svetlejši od vseh drugih. Čim sem odprl vrata, me je tajnica po telefonu napovedala šefu. Predsednik je rekel, da ima v hladilniku dobro belo vino (burgundec?), in ko sem sprejel ponudbo, je urno predme postavil kozarec, kot da ga je vzel iz žepa. Ko sem se strinjal glede pijače, je sledilo vabilo na kosilo. »Si že bil pri Mojci? ... Ne? Boš videl.« Po kratkem poročilu o končani seji vlade sva odšla do avtomobila. »Mojca in sedem palčkov,« je rekel stric predsednik, ki je užival, da se je lahko naselil v pisarni, kjer je nekoč kraljeval Sergej Kraigher. »Boš videl.« Odpeljali smo se proti jugovzhodu.

Pri Mojci je bilo že vse pripravljeno. »Tukaj se dobivamo,« je pojasnil predsednik. »Jozula, Profesor pa Rečni kapitan pa Božek, saj jih poznaš.«

Med pijačo in dunajskim zrezkom sva se dotaknila vprašanja meje z Italijo (»zoprno!« je rekel Predsednik), mojega pradedu Nabergoja, ki je bil v zadnji tretjini 19. stoletja poslanec avstrijskega parlamenta (»kri ni voda!« je pripomnil predsednik) in generala Kadijevića, ki je bil pogosto v Moskvi. Mimogrede je omenil prepovedano knjigo, zaradi katere so (v prejšnjem režimu, ko je bil predsednik republike še partijski sekretar) zaprli Draga Jančarja; zdaj pa si jo hoče čim prej ogledati. Dotaknila sta se še perspektivnega slovaškega politika, ki se je pisal Mečiar. »Knjige me res zanimajo,« je rekel Predsednik, »sem slišal, da jih imaš kot univerzitetna knjižnica.«

»Moj stric je bil skoraj dvajset let ravnatelj Nuka,« sem rekel. »To si moram ogledati,« je rekel gostitelj, ki je imel v mislih mojo knjižnico, ne Nuka. V spominu sem zagledal živega – dejansko že precej let pokojnega – Mirka Rupla, nato sem rekel: »Za gledališče je prevedel in priredil Držičevega *Dunda Maroja* pod naslovom *Boter Andraž* in Goldonijeve *Primorske zdrahe*. Oboje in še *Pravopis* imam doma z Mirkovim lastnoročnim posvetilom.«

»Havel je nekaj čisto drugega,« je rekel predsednik. »Morali bi govoriti s Clintonom,« je dodal, nato je nekaj minut nepremično gledal kozarec z odličnim vinom. Vprašal me je, ali naj me priporoči Lončarju. Odgovoril sem, da rajši ne, in vprašal, ali se hoče srečati s Pučnikom. Ni takoj odgovoril, začel je le meditirati o narodni spravi in o tem, da bo »pogoj za mednarodno priznanje«. Potem je še enkrat komentiral pijačo in izrazil bojazen, da se bo preveč segrela, če ne bo dovolj hitro pila. V resnici sva se ogrela midva in hvalila Boga, da imava šoferja. Razmišljal sem, ali naj kaj rečem o Ljubljanski banki in o Hrvatih, vendar sem se bal, da se najina stališča preveč razlikujejo. »Lončar varčuje pri Ljubljanski banki,« sem izvedel. Nato, da šteje omizje pri Mojci sedem oseb, med katerimi je tudi znameniti literarni kritik, in da se jim lahko pridružim.

Med jedjo sem govoril še o Nabergoju, ki je bil moj praded in se je družil z mehiškim cesarjem Maksimilijanom, ki so ga revolucionarji ustrelili, sicer pa je bil Nabergojev Prosek znamenit po prosekariju. »Zdaj so vse vzeli Benečani,« sem rekel, Predsednik pa, da pozna italijanskega zunanjega ministra De Michelisa, ki je doma iz Benetk.

»Sprava,« je večkrat ponovil, »sprava je važna. Havel hoče lustracijo, vendar so Slovaki proti. Zapomni si, vse je odvisno ... Francozi so že zdavnaj razumeli ...«

Po tihem je vstopila Mojca in rekla: »Božek je, mu postrežem?«

Med vožnjo je Predsednik zaprl oči in očitno zaspal. Po minuti, dveh se je premagal. Ugotovil sem, da obvlada posebno tehniko. Če je pogledal v najvišjo točko na stropu (ali na nebu, če se je zgodilo na prostem), je naredil vtis, kot da se je zatopil v najvišje misli, in se čez kratek čas vrnil v realnost. Površen opazovalec bi mislil, da je bil ves čas buden.